

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
UŽIMTUMO ĮSTATYMO NR. XII-2470 10 STRAIPSNIO 1 DALIES PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo Nr. XII-2470 10 straipsnio 1 dalies pakeitimo įstatymo projekto (toliau – ir Įstatymo projektas) rengimą paskatino Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje gauti fizinių asmenų skundai dėl galimos diskriminacijos dėl amžiaus, taikant Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo 10 straipsnio 1 dalį (toliau – Įstatymas).

Pagal šiuo metu galiojančią Įstatymo 10 straipsnio 1 dalies redakciją, asmenys iki 29 metų turi teisę sudaryti savanoriškos praktikos sutartis su įmonėmis, įstaigomis, organizacijomis ar kitomis organizacinėmis struktūromis, kuriose atliekama savanoriška praktika.

Galiojant aukščiau nurodytam teisiniam reguliavimui yra neproporcingai ribojamos vyresnių nei 29 metų asmenų teisės sudaryti savanoriškos praktikos sutartis, užkertamas kelias šiems asmenims įgyti žinių, įgūdžių, gauti įvairios praktinės patirties, ir, tokiu būdu, mokytis visą gyvenimą, o taip pat, esant poreikiui ar būtinumui, kelti kvalifikaciją ar persikvalifikuoti.

Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Komisijos 2020 m. vasario 26 d. paskelbtoje šalies ataskaitoje Lietuvai¹ pažymima, kad gerinant visų švietimo ir mokymo sistemos lygmenų, įskaitant suaugusiųjų mokymąsi, kokybę ir didinant jų efektyvumą, padaryta nedidelė pažanga. Dar reikia daug nuveikti siekiant padidinti menką švietimo ir mokymo sistemos efektyvumą ir pagerinti išteklių paskirstymą skirtingais švietimo lygmenimis. Ataskaitoje taip pat pažymima, kad dalyvavimo suaugusiųjų mokymosi programose lygis tebėra daug žemesnis už ES vidurkį. Neaktyvus dalyvavimas suaugusiųjų mokymosi programose riboja darbo jėgos galimybes prisitaikyti prie pokyčių darbo rinkoje. Be to, Lietuvos socialinės apsaugos sistemai sunkumų kyla dėl gyventojų senėjimo. Šią padėtį būtų galima sušvelninti padedant žemos ir vidutinės kvalifikacijos darbuotojams pakelti ir pakeisti kvalifikaciją. Todėl būtina suaugusiųjų mokymosi sistemą padaryti patrauklesnę ir efektyvesnę.

Atsižvelgiant į tai, Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo Nr. XII-2470 10 straipsnio 1 dalies pakeitimo įstatymo projektas parengtas, siekiant užtikrinti galimybę vyresniems nei 29 metų asmenimis sudaryti savanoriškos praktikos sutartis su įmonėmis, įstaigomis, organizacijomis ar kitomis organizacinėmis struktūromis, kuriose atliekama savanoriška praktika.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52020SC0514>

Priėmus Įstatymo projektą, būtų panaikintas neproporcingas galimai diskriminacinio pobūdžio ribojimas, vyresniems nei 29 metų asmenims būtų sudaromos sąlygos toliau plėsti profesinius įgūdžius, praktines žinias, įgyti patirties, kelti kvalifikaciją ar (ir) persikvalifikuoti.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą inicijavo ir rengė Lietuvos Respublikos Seimo narys Tomas Vytautas Raskevičius.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Pagal šiuo metu galiojančią Įstatymo 10 straipsnio 1 dalies redakciją asmenys iki 29 metų turi teisę sudaryti savanoriškos praktikos sutartis su įmonėmis, įstaigomis, organizacijomis ar kitomis organizacinėmis struktūromis, kuriose atliekama savanoriška praktika.

Taigi, Įstatymas riboja vyresnių nei 29 metų asmenų teisę sudaryti savanoriškas praktikos sutartis.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu siūloma panaikinti neproporcingą ~~galimai redaktinio pobūdžio~~ ribojimą vyresniems nei 29 metų asmenims sudaryti savanoriškas praktikos sutartis. Ribojimo dėl amžiaus panaikinimas prisidėtų prie teigiamų pokyčių Įstatymo taikymo srityje.

Pirma, panaikinus ribojimą dėl amžiaus, vyresniems nei 29 metų amžiaus asmenims būtų sudarytos lygios galimybės ir sąlygos ir toliau mokytis, tobulėti, įgyti įvairiapusės patirties ir visapusiško išsilavinimo, įgyti skirtingų profesinių įgūdžių, kelti kvalifikaciją skirtingu savo gyvenimo etapu. Tokiu būdu valstybė taip pat prisidėtų prie efektyvaus „mokymosi visą gyvenimą“ principo įgyvendinimo bei kartu kurtų ir plėtotų nuolatos besimokančią, stiprią, įtraukią visuomenę;

Antra, Įstatyme įtvirtinto ribojimo panaikinimas prisidėtų prie vyresnių nei 29 metų asmenų įtraukties tiek mokymosi ir švietimo srityje, tiek darbo rinkoje. Sudarytų sąlygas vyresniems asmenimis mokytis visą gyvenimą, lygiomis galimybėmis dalyvauti visuomenės gyvenime, lengviau integruotis sparčiai besikeičiančioje ir dinamiškoje darbo rinkoje;

Trečia, asmenims būtų sudaryta galimybė, esant poreikiui ar būtinumui, kelti kvalifikaciją ir persikvalifikuoti. Akcentuotina, jog įvairiose sektoriuose vykstanti sparti skaitmenizacija, COVID-19 pandemijos sukelti ekonominiai iššūkiai, didelis nedarbas verčia darbo rinkos dalyvius gilinti savo žinias, ieškoti naujos profesinės krypties, naujo darbo, realizacijos galimybių ir pajamų šaltinio. Užimtumo tarnybos duomenimis, 2020 m. gruodžio 1 d. šalyje buvo registruota 266,6

tūkst. darbo neturinčių asmenų – jie sudarė 15,5 proc. visų šalies darbingo amžiaus gyventojų. Tai, palyginti su lapkričio 1 d. – 9,8 tūkst. daugiau, o palyginti su pernai metų tuo pačiu laikotarpiu – 122,5 tūkst. daugiau. Registruotas nedarbas per metus išaugo 7,1 proc. punktu. Į Užimtumo tarnybą lapkritį kreipėsi 25,5 tūkst. darbo ieškančių žmonių – 18,0 proc. mažiau nei spalį ir 8,8 proc. daugiau negu 2019 m. lapkritį.

Šalyje egzistuojant dideliame nedarbo lygiui, persikvalifikavimo galimybės sudarymas vyresniems nei 29 metų asmenims, leidžiant jiems atlikti savanorišką praktiką, dabar nei bet kada anksčiau yra kritiškai svarbus. Savanoriškos praktikos sutarties sudarymo kontekste amžius nėra ir negali būti objektyvus rodiklis, kuriuo remiantis būtų užkertama galimybė asmenims siekti mokslo ir žinių, įgyti naujos profesijos, naujos praktinio darbo patirties, ypač tada, kai tokie asmenų profesiniai ar kvalifikacijos pokyčiai yra priverstinai nulemti išorinių veiksnių.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Kadangi teisinis reguliavimas nėra keičiamas iš esmės, vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo Nr. XI-2220 15 straipsnio 1 dalimi, Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 276 „Dėl Sprendimų projektų poveikio vertinimo metodikos patvirtinimo ir įgyvendinimo“, 3 punktu, numatomo teisinio reguliavimo poveikis nevertintas.

Priėmus Įstatymo projektą neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo projektas nesusijęs su įtaka kriminogeninei situacijai.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Savanoriškos praktikos sutartį sudarę asmenys yra valstybės lėšomis draudžiami sveikatos draudimu Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo nustatyta tvarka bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo nustatyta tvarka.

Taigi, Įstatymo projektas yra susijęs su valstybės lėšų naudojimu ir nėra susijęs su įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymo projektą, teisės aktų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis nustatytų reikalavimų.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Projekto nuostatos neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įstatymų įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti.

Priėmus Įstatymo projektą, įgyvendinamųjų teisės aktų priimti nereikės.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymo projekto nuostatomis įgyvendinti gali reikėti papildomų valstybės biudžeto lėšų.

Įstatymo 10 straipsnio 4 dalyje yra nurodyta, jog savanorišką praktiką atliekantys asmenys yra valstybės lėšomis draudžiami sveikatos draudimu Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo nustatyta tvarka bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo nustatyta tvarka.

Taigi, panaikinus amžiaus, kurio sulaukus asmenys nebegali sudaryti savanoriškos praktikos sutarčių, ribojimą, atitinkamai išsiplečia asmenų, galinčių atlikti savanorišką praktiką ir draudžiamų Įstatymo 10 straipsnio 4 dalyje, ratas.

Tačiau akcentuotina, jog lėšų iš valstybės biudžeto poreikis nebūtų didelis, atsižvelgiant į žemiau nurodytas priežastis.

Pirma, Įstatymo 10 straipsnio 5-8 dalyse yra įtvirtinti aiškūs ribojimai dėl galimų sudaryti savanoriškų praktikos sutarčių skaičiaus ir jų maksimalios trukmės. Įstatymo 10 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, jog asmuo tuo pačiu metu gali atlikti savanorišką praktiką ne daugiau kaip pagal vieną savanoriškos praktikos sutartį. Savanoriškos praktikos sutartis su ta pačia įmone gali būti sudaroma

ne daugiau kaip vieną kartą. Tuo tarpu Įstatymo 10 straipsnio 6 dalyje nustatyta, jog savanoriškos praktikos sutarčių skaičius įmonėje negali viršyti 10 procentų visų įmonės darbuotojų skaičiaus, o jeigu įmonėje yra mažiau kaip 10 darbuotojų, toje įmonėje negali būti sudaryta ir galioti daugiau kaip viena savanoriškos praktikos sutartis. Įstatymo 10 straipsnio 7 nustatyta, jog savanorišką praktiką atliekančio asmens sudarytos savanoriškos praktikos sutarties terminas arba bendras to asmens sudarytų savanoriškos praktikos sutarčių terminas negali būti ilgesnis kaip 2 mėnesiai per kalendorinius metus. Įstatymo 10 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta, jog asmuo gali sudaryti savanoriškos praktikos sutartį ne daugiau kaip 3 kartus, o bendras jo sudarytų savanoriškos praktikos sutarčių terminas negali būti ilgesnis kaip 6 mėnesiai.

Taigi, maksimalus savanoriškos praktikos sutarčių skaičiaus ir jų terminų ribojimas sudaro galimybę tiksliai, Įstatyme nustatyta apimtimi naudotis valstybėmis lėšomis, o taip pat užkerta kelią galimam piktnaudžiavimui.

Antra, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, per 2019 metus savanorišką praktiką atliko 2116 asmenys 748 įmonėse, įstaigose, organizacijose ar kitose organizacinėse struktūrose. Taigi, atliekančiųjų savanorišką praktiką asmenų skaičius valstybės lygmeniu yra itin nedidelis. Atkreiptinas dėmesys, jog Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, Įstatyme nustatytos savanoriškos praktikos institutu daugiausia naudojasi jaunimas iki 24 metų, sudarantis 83 procentus nuo visų savanoriškos praktikos sutartis sudarančių asmenų. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis vidutinė savanoriškos praktikos sutarties trukmė yra 39 dienos. Pažymėtina, jog 2019 metais, įgyvendinant Įstatymo 10 straipsnio 4 dalį (privalomas draudimas), sveikatos draudimui buvo panaudos 10 000 EUR valstybės biudžeto lėšos, tuo tarpu nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimui – 2 000 EUR.

Taigi, jaunimo iki 29 metų, pasinaudojusio galimybe sudaryti savanoriškos praktikos sutartis, skaičius yra nedidelis. Atitinkamai valstybės lėšų skaičius, vykdant Įstatyme numatytą prievolę apdrausti savanorišką praktiką sudarančius asmenis valstybės lėšomis, taip pat yra nežymus. Remiantis aptartais statistiniais duomenimis, taip pat atsižvelgiant į vyresnių nei 29 metų asmenų galimus šeiminius ir kitus įsipareigojimus, darytina prielaida, jog asmenų, vyresnių nei 29 metų ir norinčių atlikti savanorišką praktiką skaičius valstybės lygmeniu yra nedidelis. Tai, savo ruožtu, reiškia, jog, priėmus Įstatymo projektą, papildomų valstybės biudžeto lėšų poreikis išaugtų nežymiai.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Nėra.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.

Teikia:

Seimo nariai

Tomas Vytautas Raskevičius

Dainius Kepenis

Tomas Bičiūnas

Sergejus Jovaiša

Jurgis Razma

Eugenijus Gentvilas